

Allianties met de realiteit

360 architecten

51N4E Acte

AgwA

Architecten Broekx-Schiepers

architecten Els Claessens

Tania Vandenbussche

Architecten- en ingenieursbureau

D'hondt Beyens Goesaert

architectuuratelier ambiorix

Atelier Kempe Thill architects

and planners

BACK architectenbureau

Barbara Van der Wee architects

BARO

Baukunst

B-ILD

Bovenbouw Architectuur

BULK architecten

Bureau Bas Smets

Bureau Bouwtechniek

Büro Juliane Greb

Callebaut Architecten

Canevas architectes et ingénieurs

Carton123 architecten

Chevalier Masson

Claeys/Haelvoet Architecten

Cluster landschap en stedenbouw

ConstructLab

DBLV architecten

Decoratelier Jozef Wouters

Dierendonckblanc architecten

DRDH Architects

Eduardo Souto de Moura

Evelia Macal

FELT architecture & design

GAFFA

Geert De Groote Architecten

HUB

Isabelle Jacques-Bernard

Wittevrongel architecten

Julian Harrap Architects

KAAN Architecten

Korteknie Stuhlmacher Architecten

Marie-José Van Hee architecten

Mathilde Pecqueur

META architectuurbureau

Neutelings Riedijk Architecten

noAarchitecten

OFFICE Kersten Geers

David Van Severen

Origin

Perneel Osten architecten

Petillon Ceuppens architecten

Pool Is Cool

Richard Venlet

Robbrecht en Daem architecten

Salomé Corvalan

Schenk Hattori Architecture Atelier

Sergison Bates architects

Stad Gent

Studio Jan Vermeulen

Summacumfemmer

SumProject

Tom Thys Architecten

van Bergen Kolpa Architecten

VK architects + engineers

Xaveer De Geyter Architects

ZOOM architecten

Lucien Kroll

Brussel, 17 maart 1927 - Brussel, 1 augustus 2022

De familie van Lucien Kroll vertelde me dat zijn leven plots tot stilstand kwam, terwijl hij nog rechtdoor liep. Zo kreeg de loopbaan van deze doordouwer op zijn 95ste alsnog een samenhangend einde. Behalve een ongelooflijk productieve architect, met meer dan 200 projecten, speelde hij samen met zijn vrouw Simone een pioniersrol op het gebied van participatie en ecologie. Hij wist in de vele controverses die hij te verwerken kreeg het hoofd koel te houden – en mocht zich de laatste jaren zelfs verheugen op een groeiende belangstelling voor zijn werk.

Lucien Kroll werd in 1927 geboren in een familie van Waalse industriëlen. Na het behalen van zijn architectendiploma aan La Cambre in 1951, werkte hij eerst samen met Charles Vandenhove. Samen ontwierpen ze een aantal eengezinswoningen, maar hun wegen scheidden zich uiteindelijk: in 1957 kreeg Kroll zijn eerste opdracht van de abdij van Maredsous. Van zijn intense omgang met de benedictijner monniken aldaar leerde hij de voordelen van het aandachtig luisteren en van het participatief en incrementeel programmeren. Datzelfde jaar ontmoette hij Simone Pelosse, een strijdbare pottenbakster uit de Ardèche, die als geen ander mensen kon verbinden. Uit hun samenwerking ontstond het Atelier d'Urbanisme, d'Architecture et d'Informatique Simone et Lucien Kroll. Hun eerste grote realisatie werd in 1964 in Oudergem ingehuldigd: het gebouw telde vijftien woningen die in overleg met verschillende gezinnen waren ontworpen, en beschikte over een door Simone ontworpen wilde tuin. Het bureau realiseerde tijdens zijn eerste jaren vooral privéwoningen in België (vanaf 1957) en diverse stedenbouwkundige studies in Rwanda (1966–67). Krolls belangstelling voor de overlegdynamiek groeide gestaag. Voor het ontwerp van een school in Eigenbrakel (1965) deed hij een beroep op de expertise van psychologen en pedagogen en organiseerde hij talrijke ontmoetingen met de toekomstige gebruikers. In die periode affineerde zich zijn strijdvaardigheid: door te luisteren naar “la parole habitante” (de stem van de bewoners) en daarop in te spelen met een maximale diversiteit aan ruimten, ontpopte Kroll zich tot een fel tegenstander van het modernisme, een stroming waarvan hij het autoritaire en repetitieve karakter als vervreemdend hekelde. Hij begon een alternatieve visie op stedenbouw te ontwikkelen, gebaseerd op het humanistische gedachtegoed van Henri Lefebvre en op Louis Le Roy's ‘wilde’ tuinarchitectuur.

Kroll trok al langer de aandacht van de architectuurkritiek, maar het meest spraakmakend was toch wel Mémé, een collectief huisvestingsproject voor de faculteit Geneeskunde van de UCLouvain in Brussel. Deze titanische opdracht (1967–78), die ook een metrostation, een tuin, een restaurant en twee andere woonpanden omvatte, was het resultaat van intensief overleg met de geneeskundestudenten. Mémé is de enige grootschalige uitwerking van Krolls interesse in de theorieën van John Habraken en S.A.R. (Stichting Architecten Research) over draagconstructies en omkeerbare invullingen. Ondanks deze baanbrekende innovaties waren de reacties op het gebouw gemengd: de toenmalige recensenten waren geschokt door de heterogene esthetiek en het woelige participatieproces. Bovendien belandde het project in een open conflict met de opdrachtgever, wat zo goed als het einde van Krolls carrière in België betekende.

In de periode daarna zette hij zijn loopbaan in het buitenland voort. Vanaf 1977 werkte hij vaak in Frankrijk en Nederland, waar hij verscheidene groepswoningen ontwierp: Les Vignes Blanches in Cergy-Pontoise (1977-1989) en het Admiraalsplein in Dordrecht (1998). In diezelfde periode realiseerde hij een aantal scholen – de Faenza School en de HQE High School in Caudry (1997) – en ontwikkelde hij een participatieve methodologie voor de renovatie van lage-inkomenswoningen (1978-1994).

Opvallend is hoe juist Krolls vroegtijdige bekommernissen blijken wanneer we ze vergelijken met onze hedendaagse uitdagingen – zoals onlangs nog is bevestigd door de toekenning in 2021 van de Brussels Architecture Prize – Lifetime Achievement Award aan Krolls atelier. Het streven naar een balans tussen natuur en bebouwing, de reconversie van modern architectonisch erfgoed, de omkeerbaarheid van lichte componenten en participatie als een middel tot empowerment: allemaal speerpunten die nu wenselijk blijken. Als een voorteken schreef Kroll in 2013 in *OASE*: “Laten we ons even indenken dat we in 2060 leven, waar geen enkele natuurlijke hulpbron meer over is. Om een woonomgeving te ontwerpen, zullen we met groepen moeten starten die bereid zijn samen te werken en de meest radicale non-consumptie uit te testen.”¹ Hij prefigureerde al de huidige grote uitdaging voor onze beroepsgroep, die een diepgaande omwenteling beleeft.

1 Lucien Kroll, 'Respect voor de planeet', *Wat is goede architectuur?* *OASE* 90 (2013): 107.

Elodie Degavre

©Geert Beekaert, 1978 / uit het Archief Geert Beekaert, collectie Faculteitsbibliotheek Ingenieurswetenschappen en Architectuur, UGent

La Maison Médicale (Mémé), Lucien Kroll, Sint-Lambrechts-Woluwe, 1970-76